

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

આર. વેણુગોપાલ નાયડુ અને અન્ય

વિ.

વેંકટરાયુલુ નાયડુ ચેરિટીઝ અને અન્ય

ઓક્ટોબર ૨૬, ૧૯૮૯

[એસ. નટરાજન અને કુલદીપ સિંહ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

*સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮: કલમ ૯૨-પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો-
પ્રકૃતિ-શું ટ્રસ્ટમાં હિત ધરાવતી તમામ વ્યક્તિઓ દાવાના પક્ષકારો છે.*

પ્રથમ સામાવાળા એક પબ્લિક ટ્રસ્ટ છે. ટ્રસ્ટ ઘણી મિલકતો ધરાવે છે. ટ્રસ્ટની મિલકતો અયોગ્ય અને કપટપૂર્ણ રીતે અન્યને હસ્તાંતરિત (**alienated**) કરવામાં આવી હતી તેવા આધારે, ટ્રસ્ટીને દૂર કરવા અને નવા ટ્રસ્ટીની નિમણૂક કરવા અને સદર ટ્રસ્ટી દ્વારા અન્યને હસ્તાંતરિત કરાયેલી ટ્રસ્ટની મિલકતો પાછી મેળવવા માટે સીપીસી ની કલમ ૯૨ હેઠળ દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. સબ-જજે ટ્રસ્ટીઓને ચાલુ રહેવા પરવાનગી આપી અને

ટ્રસ્ટના ભવિષ્યના સંચાલન અને વહીવટ માટે એક સ્કીમ-હુકમનામું ઘડ્યું. સ્કીમમાં પક્ષકારોને ટ્રસ્ટના વહીવટ અંગે વધુ નિર્દેશો માટે સબ-કોર્ટમાં અરજ કરવાની સ્વતંત્રતા પણ આપવામાં આવી હતી.

ટ્રસ્ટીઓએ સબ-કોર્ટ સમક્ષ વચગાળાની અરજી દાખલ કરી અને બે મિલકતો વેચવાની પરવાનગી મેળવી. અપીલકર્તાઓએ બે મિલકતો વેચવા માટે ટ્રસ્ટને આપેલી પરવાનગીનો આદેશ રદ કરવા માટે વચગાળાની અરજી દાખલ કરી, જેમાં આક્ષેપ કર્યો કે વાટાઘાટોથી નક્કી થયેલી કિંમત બજાર કિંમતના માત્ર ૨૦% જ હતી. સબ-જજે એ આધારે અરજી ફગાવી દીધી કે અરજદારો પાસે સ્કીમ-હુકમનામાની કલમો ૧૩ અને ૧૪ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાનો અધિકાર (**locus-standi**) નથી કારણ કે તેઓ મૂળ દાવાના પક્ષકારો ન હતા.

રિવિઝન પર હાઈકોર્ટે પણ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે અરજી ચલાવવાપાત્ર ન હતી.

આ અપીલ, સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા, હાઈકોર્ટના સદર ચુકાદા સામે છે.

અપીલકર્તાઓ વતી, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સીપીસી ની કલમ ૮૨ હેઠળનો દાવો પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો હોવાથી, સ્કીમ-હુકમનામું માત્ર તેના પક્ષકારોને જ નહીં, પરંતુ ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા તમામ લોકોને બાંધે છે.

સામાવાળાઓની દલીલ એવી હતી કે સ્કીમ-હુકમનામાની કલમ ૧૪ ના સંદર્ભમાં મૂળ દાવો દાખલ કરનાર માત્ર બે વ્યક્તિઓને જ "પક્ષકારો" ગણી શકાય અને કારણ કે અપીલકર્તાઓ દાવામાં વાદીઓ ન હતા, તેથી તેમને સ્કીમ-હુકમનામાની કલમો ૧૩ અને ૧૪ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાનો અધિકાર

(**locus-standi**) નથી.

અપીલ મંજૂર કરતાં, આ કોર્ટે,

ઠેરવેલ કે: ૧.૧ સંહિતાની કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો પબ્લિક ટ્રસ્ટ અને ચેરિટીઝમાં જાહેર હકોના રક્ષણ માટે ખાસ પ્રકારનો દાવો છે. દાવો મૂળભૂત રીતે ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓના સમગ્ર જૂથ વતી છે. તે જાહેર હકોના સમર્થન માટે છે. ટ્રસ્ટના લાભાર્થીઓ, જેમાં સામાન્ય જનતાનો સમાવેશ થઈ શકે છે, સંહિતાની કલમ ૯૨ હેઠળ દાવો દાખલ કરવાના હેતુ માટે તેમનામાંથી બે અથવા વધુ વ્યક્તિઓ પસંદ કરી શકે છે અને તે કિસ્સામાં દાવાના શીર્ષકમાં માત્ર તેમના નામ વાદી તરીકે જોવા મળશે. નામાંકિત વાદીઓ સામાન્ય જનતાના પ્રતિનિધિઓ હોવાથી જેઓ ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવે છે, આવા તમામ રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓને કાયદાની નજરમાં દાવાના પક્ષકારો ગણવામાં આવશે. સંહિતાની કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો આમ પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો છે અને તે દાવાના શીર્ષકમાં નામાંકિત પક્ષકારોને જ નહીં પરંતુ ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા તમામ લોકોને બાંધે છે. આ કારણસર જ સંહિતાની કલમ ૧૧ ની સમજૂતી **VI** સંહિતાની કલમ ૯૨ હેઠળના અગાઉના દાવામાં સીધી અને નોંધપાત્ર રીતે ઉઠાવવામાં આવેલી બાબતોને ફરીથી ઉઠાવતા રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓના સમગ્ર જૂથને રેસ જ્યુડિકાટા (**res-judicata**) દ્વારા રચનાત્મક રીતે (**constructively**) રોકે છે. [૭૬૬બી-સી]

૧.૨ દાવો ભલે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૯૨ હેઠળ હોય અથવા

સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર ૧ રુલ ૮ હેઠળ હોય તે સમાન હિત ધરાવતા મોટી સંખ્યામાં વ્યક્તિઓના પ્રતિનિધિઓ દ્વારા હોય છે. પ્રતિનિધિત્વવાળા દાવાની પ્રકૃતિ જ દાવામાં સમાન હિત ધરાવતા તમામ લોકોને પક્ષકાર બનાવે છે. વર્તમાન કિસ્સામાં સામાવાળાના ટ્રસ્ટમાં હિત ધરાવતા તમામ વ્યક્તિઓ મૂળ દાવાના પક્ષકારો છે અને તે રીતે સ્કીમ-હુકમનામાની કલમો ૧૩ અને ૧૪ હેઠળ તેમના અધિકારોનો ઉપયોગ કરી શકે છે. [૭૬૬એચ; ૭૬૭એ]

રાજે આનંદરાવ વિ. શામરાવ અને અન્ય, [૧૯૬૧] ૩ એસસીઆર ૯૩૦; અહમદ આદમ સેત અને અન્ય વિ. ઇનાયતુલ્લા મેખરી અને અન્ય, [૧૯૬૪] ૨ એસસીઆર ૬૪૭ પર આધાર રાખેલ.

૨.૧ ધાર્મિક અને ધર્માદા એન્ડોવમેન્ટ અથવા સંસ્થાઓની મિલકતનું સખત રક્ષણ થવું જોઈએ કારણ કે સમુદાયનો મોટો વર્ગ તેમાં લાભકારી હિત ધરાવે છે. ખાનગી વાટાઘાટો દ્વારા વેચાણ જે લોકોની નજરમાં આવતું નથી અને જાહેર શંકા પણ ઊભી કરી શકે છે, તેથી તેને પરવાનગી આપવી જોઈએ નહીં સિવાય કે તેને ન્યાયી ઠેરવતા ખાસ કારણો હોય. એન્ડોવમેન્ટના હિતના રક્ષણ માટે બજાર કિંમત નક્કી કર્યા પછી રિઝર્વ પ્રાઈસ નક્કી કરવાની કાળજી લેવી જોઈએ. [૭૬૭એફ-જી]

૨.૨ બે મિલકતોના વેચાણને પરવાનગી આપતા સબોર્ડિનેટ કોર્ટના ઓક્ટોબર ૨૭, ૧૯૮૪ અને જાન્યુઆરી ૨૩, ૧૯૮૫ ના આદેશો અને તેના પરિણામે સામાવાળાઓની તરફેણમાં થયેલ વેચાણ રદ કરવામાં આવે છે.

પ્રશ્નવાળી મિલકતો જાહેર હરાજ દ્વારા હરાજની તારીખ, સમય અને સ્થળ અંગે વ્યાપક પ્રસિદ્ધિ આપીને વેચી શકાશે. આ કોર્ટમાં કરવામાં આવેલી રૂ.૧૦ લાખની ઓફરને તે વ્યક્તિની લઘુત્તમ બોલી તરીકે ગણવામાં આવશે જેણે ઓફર આપી છે અને આ કોર્ટમાં રકમના દસ ટકા જમા કરાવ્યા છે. સામાવાળાઓ/ખરીદદારો માટે પણ હરાજમાં ભાગ લેવા અને મિલકતો ખરીદવા માટે અન્ય લોકો સાથે સ્પર્ધા કરવા માટે ખુલ્લું રહેશે. ટ્રસ્ટ પાસેથી ખરીદી કરનારા સામાવાળાઓ તેમણે ચૂકવેલી કિંમત રકમ ચૂકવ્યાની તારીખથી મિલકતની હરાજની તારીખ સુધી ૧૦% વ્યાજ સાથે પરત મેળવવા હકદાર રહેશે. તેઓ મકાન અને મિલકતમાં તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ વધારા અથવા સુધારા માટે વળતર સહિત મિલકતોમાં તેમના દ્વારા ઊભા કરવામાં આવેલા કોઈપણ સુપરસ્ટ્રક્ચર માટે વળતર માટે પણ હકદાર રહેશે. [૭૬૭એચ; ૭૬૮એ-સી]

ચેન્નુ રામ રેડ્ડી અને અન્ય વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ આંધ્રપ્રદેશ અને અન્ય, [૧૯૮૬] ૩ એસ.સી.સી. ૩૯૧, પર આધાર રાખેલ.

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસ્ટિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૩૫૭૭/૧૯૮૮.

સી. આર.પી. નં. ૩૨૧૦/૧૯૮૫ માં મદ્રાસ હાઈકોર્ટના તારીખ ૧૯.૯.૧૯૮૬ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

અપીલકર્તાઓ વતી એસ. પદ્મનાભન, શ્રી ટી.એ. સુબ્રમણ્યમ, આર.એન. કેશવાણી અને એસ. બાલકૃષ્ણન.

સામાવાળાઓ વતી જી. રામાસ્વામી, અધિક સોલિસિટર જનરલ, કે. સ્વામી, એસ. શ્રીનિવાસન, રાજ્યપ્પા, એસ. મુરલીધર, દિવાન બાલક રામ અને એમ.કે.ડી. નમ્બૂદિરી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કુલદીપ સિંહ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

વેંકટરાયુલુ નાયડુ ચેરિટીઝ એક પબ્લિક ટ્રસ્ટ છે. વી.પી. વેંકટક્રિષ્ના નાયડુ અને વી.પી. રાજગોપાલ નાયડુએ સબોર્ડિનેટ જજ, માયાવરમની કોર્ટમાં સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૯૨ હેઠળ મૂળ દાવો નં. ૨૮/૧૯૦૯ (જે હવે પછી મૂળ દાવો કહેવાશે) દાખલ કર્યો હતો, જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે અરજ કરવામાં આવી હતી કે સામાવાળા ટ્રસ્ટીને સદર હોદ્દા પરથી દૂર કરવામાં આવે અને સામાવાળા દ્વારા અયોગ્ય અને કપટપૂર્ણ રીતે હસ્તાંતરિત કરવામાં આવેલી ટ્રસ્ટની મિલકતો પાછી મેળવવાના નિર્દેશો સાથે નવા ટ્રસ્ટીની નિમણૂક કરવામાં આવે. સબોર્ડિનેટ કોર્ટે ટ્રસ્ટીને ચાલુ રહેવાની પરવાનગી આપી અને ટ્રસ્ટના ભવિષ્યના સંચાલન અને વહીવટ માટે સપ્ટેમ્બર ૯, ૧૯૧૦ નું સ્કીમ-હુકમનામું ઘડ્યું. સ્કીમની કલમો ૧૩ અને ૧૪ નીચે મુજબ છે:

"૧૩-ટ્રસ્ટી તંજોર સબ કોર્ટની પરવાનગી વિના વર્તમાન મકાનોમાં કોઈ ફેરફાર અથવા ઉમેરો કરશે નહીં."

"૧૪-ટ્રસ્ટના વહીવટ અંગે સમય સમય પર કોઈ વધુ નિર્દેશો માટે તંજોર સબ કોર્ટમાં અરજ કરવાની પક્ષકારોને સ્વતંત્રતા આપવામાં આવે છે."

આ અપીલમાં વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ છે કે શું ઉપર રજૂ કરાયેલ

સ્કીમ-હુકમનામાની કલમ ૧૪ માં ઉલ્લેખિત "પક્ષકારો" નો અર્થ માત્ર દાવાના શીર્ષકમાં દર્શાવેલ વાદીઓ અને સામાવાળા અને તેમના હિતના અનુગામીઓ થાય છે અથવા દાવો પ્રતિનિધિત્વવાળો હોવાથી તેમાં ટ્રસ્ટમાં હિત ધરાવતા તમામ લોકોનો સમાવેશ થાય છે.

વધુ જરૂરી તથ્યો નીચે મુજબ છે:

ટ્રસ્ટ ઘણી મિલકતો ધરાવે છે. અમે માત્ર ટ્રસ્ટની નીચે દર્શાવેલ બે મિલકતો સાથે સંબંધિત છીએ.

૧. મુથુકુમાર મૂપન્નાર રોડ પર ટી.એસ. નં. ૨૯૩૬ માં ૧૧૪૮૪ ચો. ફૂટ સુધી આવેલી મિલકત.

૨. વોર્ડ નં. ૬ ગાંધીજી રોડ પર, ટી.એસ. નં. ૨૯૩૭ માં ૪૪૨૯ ચો. ફૂટ સુધી આવેલી મિલકત.

ટ્રસ્ટીઓએ પ્રથમ મિલકત વેચવાની પરવાનગી માટે સબોર્ડિનેટ કોર્ટ સમક્ષ મૂળ દાવામાં વચગાળાની અરજી નં. ૪૫૩/૧૯૮૪ દાખલ કરી જે ઓક્ટોબર ૨૭, ૧૯૮૪ ના આદેશ દ્વારા આપવામાં આવી હતી અને મિલકત રૂ. ૧૧,૦૦૦ માં વેચવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે જાન્યુઆરી ૨૩, ૧૯૮૫ ના કોર્ટની પરવાનગીથી બીજી મિલકત રૂ. ૬૯,૩૨૮ માં વેચવામાં આવી હતી.

આર. વેણુગોપાલ નાયડુ અને અન્ય ત્રણ જેઓ વર્તમાન અપીલકર્તાઓ છે તેમણે ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત બે મિલકતો વેચવા માટે ટ્રસ્ટને પરવાનગી આપતા

ઓક્ટોબર ૨૭, ૧૯૮૪ અને જાન્યુઆરી ૨૩, ૧૯૮૫ ના આદેશો રદ કરવા માટે સબોર્ડિનેટ જજ, તંજાવુર સમક્ષ મૂળ દાવામાં વચગાળાની અરજી નં. ૧૭૫/૧૯૮૫ દાખલ કરી હતી. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે વાટાઘાટોથી થયેલું વેચાણ બજાર કિંમતની લગભગ ૨૦% કિંમતે થયું હતું. સામાન્ય જનતાને આમંત્રિત કરતી કોઈપણ અખબારમાં અથવા તો કોર્ટના નોટિસ બોર્ડમાં પણ કોઈ જાહેરાત કરવામાં આવી ન હતી.

વિદ્વાન સબોર્ડિનેટ જજે અરજી એ આધારે ફગાવી દીધી હતી કે અરજદારો પાસે સ્કીમ-હુકમનામાની કલમો ૧૩ અને ૧૪ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાનો અધિકાર (locus-standi) નથી કારણ કે તેઓ મૂળ દાવાના પક્ષકારો ન હતા. મદ્રાસ હાઈકોર્ટ સમક્ષ વધુ રિવિઝન ફગાવી દેવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટે પણ એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી હતી કે અરજી ચલાવવાપાત્ર ન હતી. હાઈકોર્ટ દ્વારા એવું પણ ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે ચારમાંથી બે અરજદારો જે મુસ્લિમ છે તેઓ ટ્રસ્ટના વહીવટમાં કોઈ રસ ધરાવી શકે નહીં. હાઈકોર્ટના ચુકાદા સામે સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા વર્તમાન અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

અપીલકર્તાઓ માટેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ. પદ્મનાભને જોરદાર દલીલ કરી છે કે જો કે અપીલકર્તાઓને દાવાના શીર્ષકમાં પક્ષકારો તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા ન હતા પરંતુ સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો હોવાથી સ્કીમ-હુકમનામું માત્ર પક્ષકારોને જ નહીં પરંતુ ટ્રસ્ટમાં હિત ધરાવતા તમામ લોકોને બાંધે છે. તેમના મતે સ્કીમ હુકમનામાની કલમ ૧૪ માં "પક્ષકારો" માં અપીલકર્તાઓ અને ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા તમામ

લોકોનો સમાવેશ થશે. તેમણે રાજે આનંદરાવ વિ. શામરાવ અને અન્ય, [૧૯૬૧] ૩ એસસીઆર ૯૩૦ પર આધાર રાખ્યો છે જેમાં આ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:

"..... તે સાચું છે કે પૂજારીઓ કલમ ૯૨ હેઠળના દાવાના પક્ષકારો ન હતા પરંતુ તે દાવામાંનો નિર્ણય પૂજારીઓને ઉપાસક તરીકે બાંધે છે જ્યાં સુધી મંદિરના વહીવટનો સંબંધ છે, ભલે તેઓ તેના પક્ષકારો ન હતા, કારણ કે કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો છે અને તે માત્ર તેના પક્ષકારોને જ નહીં પરંતુ ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા તમામ લોકોને બાંધે છે."

વિદ્વાન વકીલે આગળ અહમદ આદમ સેત અને અન્ય વિ. ઈનાયતુલ્લા મેખરી અને અન્ય, [૧૯૬૪] ૨ એસસીઆર ૬૪૭ પર આધાર રાખ્યો જેમાં આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો, એવો આગ્રહ કરવામાં આવે છે કે, એક પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો છે, અને તેથી, વર્તમાન સામાવાળાઓ ખરેખર તે દાવામાં હાજર થયા હોય કે ન હોય, તેઓ હુકમનામાથી બંધાયેલા રહેશે, જેણે ટ્રસ્ટના યોગ્ય વહીવટ માટે એક સ્કીમ ઘડી હતી. આ દલીલના સમર્થનમાં, રાજા આનંદરાવ વિ. શામરાવ માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવે છે, જ્યાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે જો કે પૂજારીઓ કલમ ૯૨ હેઠળના દાવામાં પક્ષકારો ન હતા, તે દાવામાંનો

નિર્ણય પૂજારીઓને ઉપાસકો તરીકે બાંધે છે જ્યાં સુધી મંદિરના વહીવટનો સંબંધ છે, કારણ કે કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો છે અને માત્ર તેના પક્ષકારોને જ નહીં, પરંતુ ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા તમામ લોકોને બાંધે છે.."

"..... આ દલીલની માન્યતાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં, કલમ ૯૨ હેઠળના દાવામાં પસાર કરાયેલ હુકમનામું તમામ પક્ષકારોને બાંધે છે તે નિર્ણયોના આધારને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. આ મતનો આધાર એ છે કે કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો એ પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો છે અને તે ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા તમામ લાભાર્થીઓ વતી જરૂરી મંજૂરી સાથે લાવવામાં આવે છે. સદર કલમ ટ્રસ્ટમાં હિત ધરાવતા બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓને ત્યાં નિર્ધારિત લેખિત સંમતિ મેળવ્યા પછી પેટા-કલમ (૧) ના ખંડો (a) થી (h) માં નિર્દિષ્ટ એક અથવા વધુ રાહતોનો દાવો કરવા માટે દાવો દાખલ કરવા અધિકૃત કરે છે. આમ, જ્યારે કલમ ૯૨ હેઠળ દાવો લાવવામાં આવે છે, ત્યારે તે ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા બે કે તેથી વધુ વ્યક્તિઓ દ્વારા લાવવામાં આવે છે જેમણે ટ્રસ્ટના તમામ લાભાર્થીઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરવાની જવાબદારી પોતાના પર લીધી છે. આવા દાવામાં, જો કે તમામ લાભાર્થીઓને સ્પષ્ટ રીતે પક્ષકાર બનાવવામાં ન આવ્યા હોય, કાર્યવાહી તેમના વતી શરૂ કરવામાં આવે છે અને પ્રતિનિધિત્વવાળા પાત્રમાં રાહતનો દાવો કરવામાં આવે છે. આ સ્થિતિ તરત જ સંહિતાની કલમ ૧૧ ની સમજૂતી VI ની જોગવાઈઓને આકર્ષિત કરે છે. સમજૂતી VI જોગવાઈ

કરે છે કે જ્યાં વ્યક્તિઓ જાહેર હક અથવા પોતાના અને અન્ય લોકો માટે સામાન્ય રીતે દાવો કરેલા ખાનગી હકના સંબંધમાં શુદ્ધ બુદ્ધિથી (bona fide) દાવો કરે છે, આવા હકમાં હિત ધરાવતી તમામ વ્યક્તિઓને, આ કલમના હેતુઓ માટે, દાવો કરતા વ્યક્તિઓ હેઠળ દાવો કરતા ગણવામાં આવશે. તે સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૧૧ તેની સમજૂતી VI સાથે વાંચતા એ પરિણામ તરફ દોરી જાય છે કે જે વ્યક્તિઓને સમજૂતી VI લાગુ પડે છે તેમના દ્વારા સંસ્થિત દાવામાં પસાર કરાયેલું હુકમનામું, સમાન હકમાં હિત ધરાવતા વ્યક્તિઓ દ્વારા વધુ દાવાઓને રોકશે જેના સંબંધમાં અગાઉનો દાવો સંસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો. સમજૂતી VI આમ રચનાત્મક રેસ જ્યુડિકાટા (constructive res judicata) ના એક પાસાને દર્શાવે છે. જ્યાં કલમ ૮૨ હેઠળ પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો લાવવામાં આવે છે અને આવા દાવામાં હુકમનામું પસાર કરવામાં આવે છે, કાયદો માને છે કે પ્રતિનિધિત્વવાળા દાવામાં વાદીઓ સમાન હિત ધરાવતા તમામ વ્યક્તિઓનું પ્રતિનિધિત્વ સદર વાદીઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું અને, તેથી, સદર અગાઉના દાવામાં પ્રત્યક્ષ અને નોંધપાત્ર રીતે ઉઠાવવામાં આવેલી બાબતો પર ફરીથી વિવાદ કરવાથી રેસ જ્યુડિકાટા દ્વારા રચનાત્મક રીતે (constructively) રોકવામાં આવે છે.

જો ઓ.આઈ. (O.I.), રુલ ૮ હેઠળ દાવો લાવવામાં આવે કે બચાવ કરવામાં આવે તો સમાન પરિણામ આવે છે. તે કિસ્સામાં દાવો કરનાર કે

કાર્યવાહીનો બચાવ કરનાર વ્યક્તિઓ પ્રતિનિધિત્વવાળા પાત્રમાં આવું કરી રહ્યા છે, અને તેથી આવા દાવામાં પસાર થયેલ હુકમનામું એવા તમામ લોકોને બાંધે છે જેમના હિતોનું પ્રતિનિધિત્વ વાદીઓ અથવા સામાવાળાઓ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું....."

જે કાનૂની સ્થિતિ ઉભરી આવે છે તે એ છે કે સંહિતાની કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો પબ્લિક ટ્રસ્ટ અને ચેરિટીઝમાં જાહેર હકોના રક્ષણ માટે ખાસ પ્રકારનો દાવો છે. દાવો મૂળભૂત રીતે ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓના સમગ્ર જૂથ વતી છે. તે જાહેર હકોના સમર્થન માટે છે. ટ્રસ્ટના લાભાર્થીઓ, જેમાં સામાન્ય જનતાનો સમાવેશ થઈ શકે છે, સંહિતાની કલમ ૯૨ હેઠળ દાવો દાખલ કરવાના હેતુ માટે તેમનામાંથી બે અથવા વધુ વ્યક્તિઓ પસંદ કરી શકે છે અને તે કિસ્સામાં દાવાના શીર્ષકમાં માત્ર તેમના નામ વાદી તરીકે જોવા મળશે. શું આપણે કહી શકીએ કે જેમના નામ દાવાના શીર્ષક પર છે તે જ દાવાના પક્ષકારો છે? જવાબ નકારાત્મક હશે. નામાંકિત વાદીઓ સામાન્ય જનતાના પ્રતિનિધિઓ હોવાથી જેઓ ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવે છે, આવા તમામ રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓને કાયદાની નજરમાં દાવાના પક્ષકારો ગણવામાં આવશે. સંહિતાની કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો આમ પ્રતિનિધિત્વવાળો દાવો છે અને તે દાવાના શીર્ષકમાં નામાંકિત પક્ષકારોને જ નહીં પરંતુ ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા તમામ લોકોને બાંધે છે. આ કારણસર જ સંહિતાની કલમ ૧૧ ની સમજૂતી VI સંહિતાની કલમ ૯૨ હેઠળના અગાઉના દાવામાં સીધી અને નોંધપાત્ર રીતે ઉઠાવવામાં આવેલી બાબતોને ફરીથી ઉઠાવતા રસ ધરાવતા વ્યક્તિઓના સમગ્ર જૂથને રેસ જ્યુડિકાટા દ્વારા

રચનાત્મક રીતે રોકે છે.

સામાવાળા ટ્રસ્ટ તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી જી. રામાસ્વામીએ દલીલ કરી છે કે માત્ર બે વ્યક્તિઓ જેમણે મૂળ દાવો દાખલ કર્યો હતો તેમને સ્કીમ-હુકમનામાની કલમ ૧૪ ના સંદર્ભમાં "પક્ષકારો" ગણી શકાય અને તેમના મતે કારણ કે અપીલકર્તાઓ વાદી ન હતા તેથી તેઓને સ્કીમ-હુકમનામાની કલમ ૧૩ અને ૧૪ હેઠળ કોઈ પણ અરજી દાખલ કરવાનો અધિકાર નથી. વિદ્વાન વકીલના મતે સંહિતાની કલમ ૯૨ એ અર્થમાં દ્વિભાજન (dichotomy) લાવે છે કે "દાવાના પક્ષકારો" અને "ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા લોકો" હોય છે. તેમના મતે ટ્રસ્ટમાં રસ ધરાવતા લોકોને દાવાના પક્ષકારો ગણી શકાય નહીં જો કે દાવામાંનો ચુકાદો/હુકમનામું તેમના પર બંધનકર્તા છે. તેમણે એવી પણ દલીલ કરી છે કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૯૨ હેઠળનો દાવો સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર ૧ રુલ ૮ હેઠળ દાખલ કરાયેલા દાવાથી અલગ છે. અમે વિદ્વાન વકીલ સાથે સંમત નથી. દાવો ભલે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૯૨ હેઠળ હોય અથવા સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર ૧ રુલ ૮ હેઠળ હોય તે સમાન હિત ધરાવતા મોટી સંખ્યામાં વ્યક્તિઓના પ્રતિનિધિઓ દ્વારા હોય છે. પ્રતિનિધિત્વવાળા દાવાની પ્રકૃતિ જ દાવામાં સમાન હિત ધરાવતા તમામ લોકોને પક્ષકાર બનાવે છે. તેથી, અમે નિષ્કર્ષ કાઢીએ છીએ કે વેંકટરાયુલુ નાયડુ ચેરિટીઝમાં રસ ધરાવતા તમામ વ્યક્તિઓ, જે સ્વીકૃતપણે એક પબ્લિક ટ્રસ્ટ છે, તે મૂળ દાવાના પક્ષકારો છે અને તે રીતે સપ્ટેમ્બર ૯, ૧૯૧૦ ના સ્કીમ-હુકમનામાની કલમો ૧૩ અને ૧૪ હેઠળ તેમના અધિકારોનો

ઉપયોગ કરી શકે છે.

હાઇકોર્ટના એ તારણમાં જવાની જરૂર નથી કે બે અપીલકર્તાઓ મુસ્લિમ હોવાને કારણે ટ્રસ્ટમાં કોઈ રસ ધરાવી શકે નહીં કારણ કે અન્ય બે અપીલકર્તાઓ ટ્રસ્ટના લાભાર્થી હોવાનો દાવો કરે છે અને તેમના દાવાને નકારી કાઢવામાં આવ્યો નથી. વધુમાં, ટ્રસ્ટની રચના માત્ર ધાર્મિક પ્રકૃતિના ચેરિટી કાર્યો કરવા માટે જ નહીં પરંતુ જાતિ કે ધર્મના સંદર્ભ વિના સામાન્ય જનતા માટે પીવાનું પાણી અને ભોજન પૂરું પાડવા જેવા બિનસાંપ્રદાયિક પ્રકૃતિના ચેરિટી કાર્યો કરવા માટે પણ કરવામાં આવી છે.

ઉપરના અમારા તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને સબોર્ડિનેટ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટે એવું માનવામાં ભૂલ કરી હતી કે અપીલકર્તાઓને મિલકતોના વેચાણની પરવાનગી આપતા આદેશને બાજુ પર રાખવા માટે અરજી દાખલ કરવાનો અધિકાર નથી. તેથી, અમે અપીલ મંજૂર કરીએ છીએ અને સબોર્ડિનેટ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટના આદેશને બાજુ પર રાખીએ છીએ.

સબોર્ડિનેટ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટ કેસના ગુણદોષમાં ન ગયા કારણ કે અપીલકર્તાઓને દાવા અધિકાર (locus-standi) ના આધારે બિન-અરજદાર ગણવામાં આવ્યા હતા. અમે સામાન્ય રીતે કેસને ગુણદોષના આધારે નિર્ણય માટે રિમાન્ડ કર્યો હોત પરંતુ આ કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં અમને ખાતરી છે કે ટ્રસ્ટને મળેલી મિલકતની કિંમત બજાર કિંમત નહોતી. બે વ્યક્તિઓ એટલે કે એસ.એમ. મોહમ્મદ યાસીન અને એસ.એન.એમ. ઉબાયદુલીએ સોગંદનામું

દાખલ કરીને આ મિલકતો માટે અનુક્રમે રૂ. ૯.૦૦ લાખ અને રૂ. ૧૦.૦૦ લાખની ઓફર કરી છે. તેમની શુદ્ધ બુદ્ધિ (bona fide) ના સમર્થનમાં તેઓએ આ કોર્ટમાં ઓફરના ૧૦% જમા કરાવ્યા છે. ચેન્યુ રામ રેડ્ડી અને અન્ય વિ. ગવર્નમેન્ટ ઓફ આંધ્રપ્રદેશ અને અન્ય, [૧૯૮૬] ૩ એસ.સી.સી. ૩૯૧ માં આ કોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે ધાર્મિક અને ધર્માદા એન્ડોવમેન્ટ અથવા સંસ્થાઓની મિલકતનું સખત રક્ષણ થવું જોઈએ કારણ કે સમુદાયનો મોટો વર્ગ તેમાં લાભકારી હિત ધરાવે છે. ખાનગી વાટાઘાટો દ્વારા વેચાણ જે લોકોની નજરમાં આવતું નથી અને જાહેર શંકા પણ ઊભી કરી શકે છે, તેથી તેને પરવાનગી આપવી જોઈએ નહીં સિવાય કે તેને ન્યાયી ઠેરવતા ખાસ કારણો હોય. એવું પણ ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે એન્ડોવમેન્ટના હિતના રક્ષણ માટે બજાર કિંમત નક્કી કર્યા પછી રિઝર્વ પ્રાઈસ નક્કી કરવાની કાળજી લેવી જોઈએ.

તેથી, અમે બે મિલકતોના વેચાણને પરવાનગી આપતા સબોર્ડિનેટ કોર્ટના ઓક્ટોબર ૨૭, ૧૯૮૪ અને જાન્યુઆરી ૨૩, ૧૯૮૫ ના આદેશો રદ કરીએ છીએ અને તેના પરિણામે સામાવાળાઓની તરફેણમાં થયેલ વેચાણ પણ રદ કરીએ છીએ. અમે નિર્દેશ આપીએ છીએ કે પ્રશ્નવાળી મિલકતો જાહેર હરાજી દ્વારા હરાજીની તારીખ, સમય અને સ્થળ અંગે વ્યાપક પ્રસિદ્ધિ આપીને વેચી શકાશે. આ કોર્ટમાં કરવામાં આવેલી રૂ. ૧૦ લાખની ઓફરને તે વ્યક્તિની લઘુત્તમ બોલી તરીકે ગણવામાં આવશે જેણે ઓફર આપી છે અને આ કોર્ટમાં રકમના દસ ટકા જમા કરાવ્યા છે. સામાવાળાઓ/ખરીદદારો માટે પણ હરાજીમાં ભાગ લેવા અને મિલકતો ખરીદવા માટે અન્ય લોકો સાથે સ્પર્ધા કરવા માટે ખુલ્લું

રહેશે.

ટ્રસ્ટ પાસેથી ખરીદી કરનારા સામાવાળાઓ તેમણે ચૂકવેલી કિંમત રકમ ચૂકવ્યાની તારીખથી મિલકતની હરાજીની તારીખ સુધી ૧૦% વ્યાજ સાથે પરત મેળવવા હકદાર રહેશે. તેઓ મકાન અને મિલકતમાં તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ વધારા અથવા સુધારા માટે વળતર સહિત મિલકતોમાં તેમના દ્વારા ઊભા કરવામાં આવેલા કોઈપણ સુપરસ્ટ્રક્ચર માટે વળતર માટે પણ હકદાર રહેશે. આવા સુપરસ્ટ્રક્ચર અને સુધારા અને વધારાનું મૂલ્ય સબોડિનેટ કોર્ટ દ્વારા એક લાયક એન્જિનિયર દ્વારા અને કોર્ટને યોગ્ય લાગે તેવી અન્ય પદ્ધતિ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે. કોર્ટ સામાવાળાઓ અને ટ્રસ્ટને તે બાબતે તેમની રજૂઆત કરવાની તક આપ્યા પછી મૂલ્ય અને વળતરની રકમ નક્કી કરશે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવેલ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====